

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/historia-z-ipn/191701,Monika-Tomkiewicz-Zbiorowa-egzekucja-odwetowa-dokonana-25-czerwca-1941-r-w-Poluk.html>
26.02.2026, 21:52

Monika Tomkiewicz: Zbiorowa egzekucja odwetowa dokonana 25 czerwca 1941 r. w Połukniu

Na terytorium przedwojennego województwa wileńskiego akcje odwetowe stosowane przez okupanta niemieckiego wiązały się ściśle, w głównej mierze, z działalnością partyzancką i konspiracyjną. Stanowiły one rodzaj terroru prewencyjnego, noszącego wszelkie znamiona eksterminacji bezpośredniej, wymierzonej głównie w ludność cywilną zamieszkującą tereny wiejskie.

[Litwa](#) [Okupacja niemiecka](#) [Zbrodnie niemieckie](#)

25.06.2026

Mieszkańcy wsi często byli podejrzewani o współpracę z lokalną partyzantką. Efektem tego było zastraszanie w postaci egzekucji pokazowych i akcji odwetowych, w których ginęli niekiedy nawet wszyscy mieszkańcy wsi, a ich gospodarstwa były palone.

Prawo po stronie zła

Po utworzeniu przez Niemców w lipcu 1941 r. Komisariatu Rzeszy Wschód, którego integralną częścią był Generalny Komisariat Litwy, rozpoczęto tworzenie administracji i podstaw prawnych polityki okupacyjnej w postaci aktów normatywnych prawa karnego, materialnego i formalnego, objawiającego się w postaci rozporządzeń o szczególnym prawie karnym w czasie wojny oraz rozporządzeń o przepisach postępowania karnego w czasie wojny. Miało to stanowić zabezpieczenie w zakresie karania za akty szpiegostwa, przynależność do grup partyzanckich oraz dezercję. Poszczególne przepisy prawne tworzone były od połowy 1941 r. Dopiero rozporządzenie specjalne z 17 lutego 1942 r. „w sprawie uzupełnienia przepisów na zajętych terenach wschodnich” powstałe na podstawie paragrafu 8 „Dekretu Naczelnego Wodza o administrowaniu na nowo zajętych terenach wschodnich” określało przestępstwa, w których będzie stosowana kara śmierci. Karę śmierci orzekano wobec osób, które nie były obywatelami Rzeszy Niemieckiej, a dopuściły się aktów przemocy na zajętych terenach wschodnich:

1. osoby, które dopuściły się aktów przemocy wobec członków Wehrmachtu, funkcjonariuszy policji niemieckiej lub członków NSDAP;
2. osoby podlegające do nieprzestrzegania zarządzeń i rozporządzeń wydawanych przez władze niemieckie;
3. osoby, które uszkadzały obiekty i biura władz niemieckich;
4. osoby, które działały w organizacjach lub stowarzyszeniach zakazanych przez władze okupacyjne;
5. osoby, które umyślnie dokonywały podpalenia lub niszczenia mienia.

W piątym paragrafie rozporządzenia z 17 lutego 1942 r. „w sprawie uzupełnienia przepisów na zajętych terenach wschodnich” zapowiedziano zastosowanie surowszego prawa w stosunku do Polaków i Żydów, odpowiednio do przepisów „rozporządzenia o prawie karnym dla Polaków i Żydów na wschodnich ziemiach wcielonych z 4 grudnia 1941 roku”. Tak więc Polaków i Żydów można było karać śmiercią, a w lżejszych wypadkach karą więzienia, gdy wrogo działali wobec Niemców np.: uszkadzając obwieszczenia władz i urzędów niemieckich, a także stosując akcje prowokacyjne.

Podkreślić należy, że zasada zbiorowej odpowiedzialności w odwecie za zamachy lub zabójstwa na policjantach niemieckich i litewskich była istotną przyczyną represji stosowanych przez okupanta. Rozporządzenie władz niemieckich, ogłoszone w „Dzienniku Rozporządzeń Ministerstwa Rzeszy Okupowanych Terenów Wschodnich”, informowało, że za zabicie jednego niemieckiego bądź litewskiego żołnierza (lub innego funkcjonariusza) śmierć ponosiło dziesięciu mieszkańców najbliższej zdarzeniu miejscowości.

► [Czytaj całość na portalu przystanekhistoria.pl](#)

[Poprzedni Strona](#)

[Następny Strona](#)

Litwa, Okupacja niemiecka, Zbrodnie niemieckie

Artykuł

Budynek posterunku policji w Polukniu (Źródło: Archiwum Grażyny Gołubowskiej)